

УДК 37.013.37.047

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В. В. Молоченко

У статті проаналізовано погляди науковців щодо проблематики наукового обґрунтування групових форм навчальної діяльності. Розглянуто особливості використання інтерактивних методів навчання студентів-аграріїв на заняттях з іноземної мови. Визначено особливості діяльності людей в групі. На прикладах показано процес формування вмінь готовності до партнерської взаємодії студентів-аграріїв під час вивчення англійської мови.

Ключові слова: кооперативна навчальна діяльність, рольова та ділова гра, «мозковий штурм» дискусія.

USE OF INTERACTIVE TEACHING METHODS TO DEVELOP SKILLS OF PARTNER INTERACTION BETWEEN STUDENTS-AGRARIANS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES

V. V. Molochenko

The article deals with the views of scholars on the issues of scientific substantiation of group forms of educational activity. The tasks of the cooperative form of education were defined. They are: stimulation of moral experiences of mutual learning, interest in the success of a friend; formation of communicative skills; development of reflexive abilities, acquisition of methods of business cooperation. It has been established that during the group activity the activities of all of its performers will be activated. It is noted that group learning activity is a process of developing skills for partner interaction. The peculiarities of the use of interactive methods of teaching student- agrarians in foreign language classes were considered. The peculiarities of activity of people in the group were considered and examples are shown the process of formation of readiness skills for the student-agrarian partnership in studying the English language.

Key words: cooperative form of learning activities, role playing and business games, «brainstorming», discussion.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях особливу увагу приділяють необхідності підтримки паралельних суспільних процесів: з одного боку, це розвиток особистості, прийняття її відмінностей, а з іншого – орієнтування на цінності спільноти, увага до представництва інтересів групи на всіх рівнях.

Вітчизняні дослідники О.Ярошенко та Г.Каніщенко дійшли висновків, що в Україні традиційно переважають колективістичні тенденції, а метою суспільства є досягнення консенсусу. Уміння партнерської взаємодії, необхідні майбутнім фахівцям, є засобом здобуття компромісу на різних рівнях, також у сфері професійної діяльності. А групова робота є методом соціального навчання, завдяки якому закладаються основи професійного становлення майбутніх аграріїв.

Проблемами наукового обґрунтування групових форм навчальної діяльності займалися відомі педагоги та психологи (О. Ярошенко, О. Пометун, Л. Пироженко). Дослідниця О. Пометун розглядає групову навчальну діяльність як вид колективної навчально-пізнавальної діяльності та виокремлює такі її особливості: усвідомлення мети діяльності як єдиної та значимої, що вимагає об'єднання зусиль кожного учасника спільної діяльності; розподіл функцій та обов'язків учасників діяльності; відчуття

відповідальності та залежності під час виконання спільного завдання; здійснення контролю, корекції та оцінки діяльності не лише викладачем, а й учасниками групової роботи [4].

О. Ярошенко трактує групову навчальну діяльність як самостійний вид пізнавальної діяльності, структурними елементами якого є: об'єкт, груповий суб'єкт, активність суб'єкта, результат. Вона визначає групову навчальну діяльність як: «сукупну навчальну діяльність у групах малочисельного складу, що створюються і діють у межах одного класу тривалий час» [7, с. 92].

До завдань кооперативної форми навчання можна віднести: стимулювання моральних переживань узаємного навчання, зацікавленості в успіхові товариша; формування комунікативних умінь; розвиток рефлексивних умінь, набуття прийомів ділової співпраці [2]. Основними її характеристиками є: об'єднання студентів у малі групи, що діють як єдиний суб'єкт пізнавальної діяльності; єдність навчально-пізнавальної мети й безпосередній характер взаємодії студентів; розподіл функцій і завдань; кооперативний характер пізнавальної діяльності студентів; сформованість міжособистісних стосунків.

Кооперативна діяльність, як вид навчальної діяльності студентів, є багатофункціональною. Кооперативна форма навчальної діяльності може бути організована з метою індивідуалізації та диференціації навчання, підвищення розумової активності, розвитку міжособистісних відносин, виявлення здібностей і навчальних можливостей [6]. Таким чином, усе це насамкінець активізує перспективну форму організації взаємодії у групі, що перетворює групову навчальну діяльність на процес роботи щодо формування вмінь партнерської взаємодії. Кооперативна навчальна діяльність сприяє активізації процесів мислення, формуванню позитивної мотивації до спільної навчальної діяльності, активізації й результативності навчання студентів; створює умови для виховання гуманних стосунків між членами групи, їхньої відповідальності за результати своєї праці; розвиває вміння доводити та відстоювати власні погляди, а також вміння дослухатися до думки товаришів; впливає на формування культури ведення діалогу. Як уважають О. Пометун та В. Оконь [4], це відбувається в групах, де викладач звертає увагу на формування доброзичливих стосунків, спонукає студентів до оволодіння формами взаємодопомоги.

Групову навчальну діяльність можна розглядати як форму контекстного навчання, що забезпечує моделювання предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності студентів, відтворення ситуацій професійної взаємодії та їх суб'єктів. Таким чином студентам задаються контури майбутньої професійної діяльності, що суттєво позначається не тільки на формуванні їх фахової компетентності, але й розвитку соціальної компетентності та професійної самосвідомості [1, с. 149].

Під час групової діяльності активізується діяльність усіх без винятку її виконавців. Психологи пояснюють це тим, що одна з найважливіших характеристик діяльності людини в групі, – це звернення до своєї групи як до джерела орієнтації в навколишній дійсності [3; 5].

Розглянемо для прикладу декілька фрагментів занять, де відбувається формування готовності до партнерської взаємодії студентів-аграріїв.

На практичному занятті «Елементи насінництва картоплі в приватному господарстві» («Elements of seed potatoes in the private sector») студентам пропонують під час проблемного обговорення проаналізувати можливості вирішення проблеми посадки насінневого матеріалу картоплі в приватних підприємствах Вінницької області. Формулювання проблеми викликає в студентів інтерес, вони активно пропонують варіанти її розв'язання, описують потреби й вимоги різних суб'єктів взаємодії, участь яких у вирішенні завдання є запорукою ефективного розвитку приватних підприємств.

Таким чином, спрямовується обговорення на виявлення обсягу знань і умінь, необхідних для налагодження продуктивної взаємодії.

Наступним кроком роботи на цьому занятті є виявлення особистісного потенціалу для розв'язання проблеми встановлення міжособистісних зв'язків між суб'єктами взаємодії з метою налагодження роботи сучасного аграрного підприємства. Діагностуються особистісні емпатійні здібності. Обговорюються комунікативні прийоми, що покликані забезпечити конструктивні варіанти взаємодії під час першої зустрічі майбутніх партнерів у галузі аграрного виробництва.

На наступному занятті необхідно змоделювати ситуацію щодо проблем транспортування та сортування елітних сортів картоплі на території Вінницької області. Під час розв'язання ситуації необхідно використати результати діагностичних методик, які дозволять спрогнозувати, як будуть розвиватися події за умов того чи іншого рівня емпатії, толерантності, готовності до діалогічних стосунків, стилю поведінки в конфліктній ситуації.

Окрему групу вправ складають завдання та змодельовані ситуації взаємодії, які дозволяють студентам-аграріям з'ясувати, як рівень розвитку їхніх комунікативних умінь (вербальних і невербальних) впливає на успішність розв'язання проблем спільної діяльності. Так, під час виконання вправи «Акваріум», студентам необхідно запропонувати визначити шляхи оптимізації перевезення та сортування елітних сортів картоплі в сучасних умовах розвитку економіки та сільського господарства. Серед студентів обирають директора сільськогосподарського підприємства-постачальника, який відповідав за якість та стан

насадження картоплі, головного агронома та його помічників, керівника транспортної бригади, який здійснює перемовини з компанією-замовником, водія, який перевозить вантаж, головного бухгалтера та агронома фірми-замовника, які ведуть перемовини з підприємством – постачальником та транспортною бригадою. Інша група студентів спостерігає, наскільки ефективною є взаємодія між учасниками цього процесу, яким чином вони використовують засоби вербального та невербального спілкування. Завдяки рефлексії, яка відбувається, студенти зможуть узагальнити позитивні надбання щодо налагодження взаємодії між суб'єктами професійної діяльності і знайти причини недоліків у реалізації комунікативних прийомів.

Особливу увагу студентів потрібно звернути на виявлення особливостей самооцінки, яка впливає на ступінь повноцінної реалізації себе у спільній діяльності.

Для цього на практичному занятті «Оптимальні умови посадки картоплі» («Optimal conditions for planting potatoes») можна організовано ділову гру. Дії у контексті ігрової ситуації передбачають розподіл студентів-аграріїв на дві групи: керівництво фірми та підлегли. Використовуючи знання зі спеціальних предметів (знання місцевості, природно-кліматичних умов, ґрунту) та лексико-граматичних конструкцій, студенти, які виконують роль підлеглих, переконують керівництво фірми в необхідності здійснювати посадку картоплі в найближчі терміни. Це змушує учасників мотивувати обрану позицію, шукати й знаходити ґрунтовні наукові докази на її користь, аналізувати й узагальнювати факти, коректно висловлювати та приймати зауваження.

У подальшій роботі студенти, працюючи в мікрогрупах і самостійно, складають прогнози розвитку ситуації взаємодії у професійній діяльності, «маршрути» самовдосконалення, міні-звіти, що передбачають аналіз їхнього руху в напрямку набуття вмінь партнерської взаємодії.

На занятті «Інтенсивна технологія обробки картоплі» («Intensive cultivation of technology of potatoes») студентам пропонується проаналізувати особливості та етапи обробки картоплі, установити засоби та методи покращення технології переробки овочів. Студентів ділять на опонентів, рецензентів та генераторів ідей. Обговорення такого питання допомагає усвідомити необхідність знань у галузі професійного спілкування, унаочнити значущість критичного мислення студентів для віднайдення конструктивних варіантів спільних рішень, стимулювати студентів до партнерської взаємодії. Таким чином, завдяки зміні позиції учнівства на позицію партнерства підвищується ефективність ділової співпраці на занятті.

«Мозковий штурм» умовно можна поділити на декілька етапів: генерація ідей, відбір кращої ідеї та її аналіз. Під час першого етапу «мозкового штурму» — генерації ідей — студенти висувують свої пропозиції щодо умов ефективності розвитку вітчизняного аграрного сектору. Призначений студент фіксує на дошці всі висунуті ідеї. На наступному етапі — відборі кращої ідеї — колективно визначають шляхи розвитку сільського господарства в Україні. Під час аналізу ідей студенти, які були поділені на групи прибічників і супротивників, аргументовано висловлюють підтримку або заперечують можливість існування того чи іншого підходу до вирішення проблеми розвитку агрокомплексу нашої країни.

Результативність «мозкового штурму» великою мірою залежить від викладача, від організаторських умінь якого залежить моральна і психологічна атмосфера в групі, використання способів взаємодії, які забезпечували увагу до кожної пропозиції, спрямування обговорення не в сторону емоційно-оцінних висловлювань, а змістовної аргументації. Все це стимулює зацікавленість учасників «мозкового штурму» процесом взаємодії, сприяє підвищенню активності студентів, виявленню їхнього творчого потенціалу, допомагає встановленню взаєморозуміння на засадах поваги до прав та інтересів кожного, набуттю вмінь професійного спілкування.

Високу розумову активність, що пов'язана з груповою взаємодією, викликають завдання, які вимагають від студентів виправлення чиїхось фактичних, логічних та стилістичних помилок. Доцільно використати прийом спільного оцінювання, тобто опитування студентами інших студентів. Це відбувається під час вивчення теми «Фактори впливу на ефективність застосування гербіцидів» («Factor impact on the efficacy of herbicides»). У кожній групі один зі студентів узгоджує день свого опитування, що дає йому можливість якісно підготуватися, у чому йому допомагають студенти з його підгрупи. Студенти іншої групи складають запитання-завдання. Викладач коригує зміст питань та актуалізує знання з етики професійного спілкування. Змагання між групами відбувається через їхніх представників.

Результатом такої роботи є відчуття впевненості студентів у власних можливостях, удосконалення вмінь та навичок спільної діяльності, уміння самостійно створювати умови для співпраці, розуміння способів реалізації індивідуальних можливостей у спільній навчальній діяльності. Використання різних методів та форм організації роботи студентів забезпечує розкриття змісту їхнього суб'єктного досвіду відносно запропонованої теми; стимулює їх до використання різних способів виконання завдань без страху зробити помилку; заохочує до розв'язання завдань на основі власних підходів завдяки їхньому аргументованому аналізу, відбору найбільш раціональних рішень, підтримці нестандартних способів; сприяє створенню діалогічних ситуацій, в основі яких лежить потреба професійної взаємодії,

налаштовуючи студентів на прояв ініціативності, самостійності, критичності щодо вибору варіантів розв'язання проблеми, пов'язаних з професійною діяльністю.

Під час вивчення студентами теми «Професійні вимоги до вмінь аграрія-рослиника» («Ability agrarian-growers for improving agricultural work») доцільно організувати рольову гру, завданням якої є налагодження взаємодії між агрономами – представниками приватних і колективних господарств. За допомогою тексту «The basic skills of agrarian» на першому, підготовчому етапі гри, перша група повинна визначити інформаційні вміння агрономів, друга – вміння аналізу та систематизації даних, третя – вміння професійного спілкування.

Перша група студентів визначає вміння: здійснювати пошук інформації для вирішення професійних завдань; працювати зі спеціальними текстами та вміння перетворювати інформацію на паперових і електронних носіях; пояснювати професійно важливу інформацію виконавцям робіт; аналітично мислити з метою перегрупування інформації, отримання оперативних висновків. Друга група підкреслює важливість таких умінь, як аналізу й систематизації інформації, відходу від стереотипних рішень, пошуку нових, оригінальних варіантів розв'язання проблем; інтеграції та кооперації зусиль суб'єктів професійної взаємодії. Третя група акцентує увагу на таких уміннях: дотримання етики ділового спілкування; знаходити консенсусні рішення. Виконання такого завдання спонукає студентів до активної взаємодії, джерелом якої є необхідність за стислі терміни другого етапу гри виробити стратегії діяльності кожного суб'єкта господарської діяльності з відчуттям студентами особистої й солідарної відповідальності, що наближує їх до реальних умов професійної діяльності.

На третьому етапі студенти у змодельованих ситуаціях взаємодії показують значущість кожної з виокремлених груп умінь. У процесі обговорення з'ясовується, що аграрій-рослиник має володіти всіма вищеперахованими вміннями, тому що їх специфіка полягає в тому, що вони не можуть бути замінені одне одним. Успішність професійної діяльності передбачає комплекс умінь партнерів.

Значний мотивуючий потенціал має така загально-ігрова форма групового спілкування, як «Брейн-ринг». Такий спосіб підготовки студентів до групової взаємодії у професійній діяльності використовується з метою закріплення теми «Інтенсивна технологія вирощування картоплі в фермерському господарстві» («Intensive technology of potato production in the farm»). Групу з 14 осіб ділять на дві підгрупи по 7 осіб. Підгрупам студентів пропонують відповісти на 20 питань, які покликані унаочнити знання, які студенти отримали під час вивчення даної теми, загальну ерудицію, кмітливість та рівень володіння іноземною мовою. На обговорення кожного питання студентам дають 1 хвилину, після чого кожна група визначає свого представника, який знайомить усіх з варіантом відповіді. Та підгрупа, яка швидше та якісніше відповідає на запитання, отримує бали.

Для стимуляції ініціативності студентів, розвитку комунікативних здібностей завдяки обміну інформацією, обговоренню різних поглядів на проблему, конструктивній критиці, пошуку способів групової взаємодії у вигляді напрацювання спільного вирішення проблеми доцільно використати метод дискусії. Він активізує увагу на можливості варіативності позицій студента щодо конкретної проблеми, передбачає опрацювання великої кількості інформації, її перетворення на аргументи на користь власної позиції. Дискутанти вчаться так передавати інформацію, щоб вона була отримана й перероблена для вироблення спільного рішення.

Студенти беруть активну участь в обговоренні питань, що стосуються розв'язання конфліктних ситуацій. Проведенню дискусії передувала бесіда, яка відбувається у формі засідання «Ради безпеки під час диспуту». Кожна творча група розкриває психолого-педагогічний зміст одного з правил дискутування: тактовність відносно опонента, коректність висловлювань, вміння слухати і дослухатися, толерантність тощо.

Студенти, поділені на групи по 5 осіб, мають завдання підготувати короткі виступи на тему «Перспективи виходу з кризи сільського господарства та сільських територій з допомогою агротуристичних підприємств» («The prospects of overcoming the crisis of agriculture and rural areas with the help of agritourism enterprises»). Після виступу представників кожної з груп, викладач просить кожну групу студентів визначити основні, на їхній погляд, перспективи виходу з кризи сільського господарства, зазначити проблеми, які існують в аграрному комплексі, що перешкоджають ефективному розвитку сільського господарства нашої держави. Продумування було колективним і проходило у формі обговорення упродовж попередньо домовленого часу, приблизно п'ять – десять хвилин. Після цього кожна група пропонує свій варіант відповіді, завдяки чому й відбувається загальноаудиторне обговорення питання. Спостерігаємо цільову спрямованість діалогічного спілкування на розвиток емоційно-ціннісних відносин студентів, створення позитивного психологічного мікроклімату, який відрізняється довірою, доброзичливістю, відкритістю. Обговорення проблемних питань, які були представлені аудиторії, формує у студентів вміння дискутувати та відстоювати власну позицію, установлювати міжособистісні зв'язки, толерантно ставитися до інших учасників взаємодії.

Ознакою використання інтерактивних методів навчання є спрямованість навчальної взаємодії на партнерство. Зміст дій студентів відображає усвідомлення майбутніми аграріями важливості вмінь спільної діяльності, дотримання правил професійного діалогу, особистісної відповідальності за отримання результатів спільної діяльності.

Література

1. Галузяк В. М. Розвиток професійної самосвідомості студентів вищих навчальних закладів: Монографія / В. М. Галузяк, К.В. Добровольська. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – 256 с.
2. Задорожний Г. В. Соціальне партнерство – реальний шлях до відкритого суспільства / Задорожний Г. В., Коврига О. В., Смоловик В. В. – Харків : ХІБМ, 2000. – 192 с.
3. Кожемякіна Н. І. Соціально-економічні умови формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н. І. Кожемякіна / Південноукраїн. Держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2006. – 20 с.
4. Пометун О. І. Технологія інтерактивного навчання як інноваційне педагогічне явище / О. І. Пометун // Рідна школа. – 2007. – № 5. – С. 46–49.
5. Сподін Л. А. Педагогічні умови формування професійної спрямованості особистості студентів вищих аграрних закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. А. Сподін ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПК України. – Київ, 2001. – 20 с.
6. Чередов И. М. Формирование учебной работы в средней школе : кн. для учителя / Чередов И. М. – Москва : Просвещение, 1988. – 160 с.
7. Ярошенко О. Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів і дидактично-методичний аспект / Ярошенко О. Г. – Київ : Станіца, 1990. – 245 с.